

Címűtő: HORÁMI BAKNA
Gyűjtés ideje: 1982.

TART.: EMLÉKEZŐ "HÁZ"

Lap

FŐVÁROSI MÚZÉUM: KARAD
SLAKMÚZÉUM:
XXIX.

UGTARODÁS:

A kincseit őrző Karád

Karádon legelőbb Váczi Gyuláné igazít el a tanácsnál. Újságkivágásokat, följegyzéseket gyűjtöget egy fiókban, nem hivatali kötelességtől, hanem faluszeretettől indítva: nézzem csak meg ezeket... ismerkedjek a faluval.

Igazodom, már előbb, végig sétáltam a gyönyörű idős fákkal ékes utat a templom előtt, megállva az iskola kapujánál, ahol kőtábla adja hírül: itt tanított Gárdonyi Géza kezdő tanító korában, és, hogy többször fordult itt meg Kodály Zoltán. Igazodom az autóbusz megállónál, és még a „Muskáti” vendéglő előtt is: él ez a falu. Él, s szinte jelkép a modern vonalú posta, tanáchnház épületével együtt állógó tájház: őrzik itt a falu múltját, és művelik jelenét.

A tornácos tájház kapuja nyitva, ahogyan hajdani házak kisajtáját sem lakatolta senki. De aztán belül csak egy cédula fogad: a kulcs Prohászka Istvánnéval található, az Attila utcában. Talán a harmadik-negyedik ház innen, igaz, ott is csukva az ajtó, de éppen érkeznek haza, és Prohászka Istvánné máris kíséri az ódon házhoz. Régi-régi kulcsokat keres elő, illetve régi zárakba. Nyílik az egyik ajtó, nehezen a másik, még nehezebben a harmadik. A kicsi, kedves szavú idős asszony, mintha élte évtizedeit nyitogatná, a hajdani évek zárjait, amikor még maga is fiatalon, menyecskeként járt-kelt a táncos, dalos karádi fiatalok között.

A ház... Mondja is, kié volt, itt a képe — a már néhány éve elhalt — idős párnak, a falon. Megérdemelnék, előbbre tegyék, ne a sarok sötétjébe, a kályha sűtjébe, ne ott feketedjék a ki tudja hány esztendő fotó.

A szobában olyan a berendezés, mint az itt szokásban volt. Ott az ágy, a rokka, a szövőszék, ott van mindaz, ami a régi életet közrefogta. A ház közepében a konyha, itt még szabadkéményvel megőrizve. A kormos kémény alatt valaha sonkák, szalonnák lógtak, ma csak a szurok egészséges illata leng a szobában. A másik szobában afféle

kis kiállítás, kézimunkák, néhány fotó, az egyik képen egy „napos” házoromzat. Mondja Prohászka néni, a tulajdonos le akarta bontani, újra váltani, hát ki tudta azt, hogy olyan értékes, még megőrzésre is érdemes.

És ki tudta azt is hajdanán, hogy micsoda érték lesz mindaz, amit az itt élők csak úgy maguk örömeire, maguknak kedvére.

— Kincset őrzünk, mi itt a faluban...

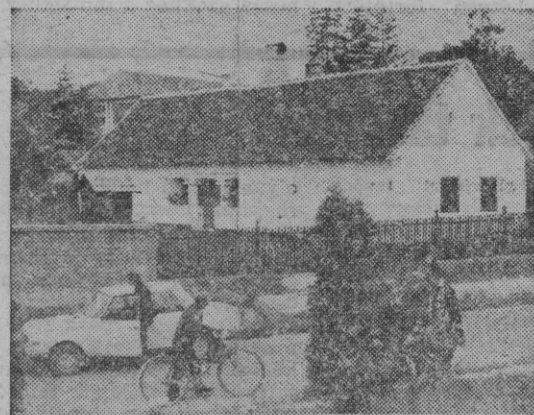
A tájházat esztendeje, 1982. augusztus huszadikára nyitották meg. Gondozója Strangli Jánosné.

Strangli Jánosné kezében a tű tesz csodát: virággal hinti be az éppen készülő inget, blúzt vagy kötényt.

— Ahogyan születtek a kislányaim, varrtam az első kisingeket, azóta nem volt nálunk kézimunka nélkül a ház. Mondták már nekem, hímezzek inkább kalocsait, az ismertebb, meg hát színpompásabb, mint az egyszínű karádi hímzés, de úgy érzem, az itt, szentségtörés lenne. En ezt tudom, ezt varrták itt nálunk mindig...

Kezében a tű meg nem áll, hajdanán fehér vászonra hímezték fehér mintákat, mostanában már halvány kékkel is varrják bele virágos lelküket az anyagba a karádi hímzők.

Esztendeje nyílt meg a tájház

— Türelem, kitartás kell ehhez a hímzéshez. Hallja-e, mint a gyerekeveléshez... Két lányom, két nagy unokám van. Meg most éppen egy kis fiú. Most próbálom annak az inget varrni.

Munkái elsősorban a maga otthonának, házának a díszei, de sok elkerül messzebbre, el a faluból, még idegen országokba is. Most éppen Argentínát halom emlegetni. És Ausztráliát.

— Ausztráliából járt itt egy magyar család. Nézze csak, ott a nevük, a vendégkönyvből.

Olvasom az emléksorokat: „... Sokat hallottunk erről a kis somogyi faluról, de igazán csak most tudjuk, milyen sokat tettek ezek az egyszerű emberek a gyönyörű magyar kultúra ápolására. A magyarok istene áldja meg őket ezért a sok-sok gyönyörűségért... Gyepes-család, Adelaide, S. Ausztrália.”

— Beírták a soraikat, mondták írjak én is föl valamit. Írtam volna azt: Anyám nélkül szívem árva, hazám nélkül nincs tanyája... Aztán amikor a tollat fogtam, csak meggondoltam. Ezt írtam: „Kis templom zúgában ereszkedjél térdre, akit legjobban szeretsz, imádkozzál érte...” Hát miért bántsam meg őket, ha már egyszer hazajöttek? Amikor elmentek,

integettek... De nézzenek csak körül. A falu múltja ez a ház.

Nem csupán múltjából él ez a község. Él itt a jelen is. Sülle György (igazgatási főelőadó a tanácsnál) erről beszél.

— Mit csinálunk éppen? Most a szolgáltatóházat akarjuk létrehozni. Megyei pályázatot nyertünk, háromszötven ezer forintot kapunk hozzá. Úgy tervezzük, lesz benne többek között női-férfi fodrász, háztartásgép-javító és lesz kozmetikus is.

A felsorolásban a kozmetikusnál megáll, észreveszi csodálkozom. Igaz is, hiszen én itt leginkább hagyományokról, fehér vásznak hímzéséről, népdalról, táncról, szabadkéményes konyháról hallottam.

— Szóval lesz kozmetikus...

— Lesz, igényli a lakosság. Felvetődött már tanácsulésen, legyen nálunk kozmetikus... A Sió Ipari Szövetkezet vállalta volna, hogy heti két alkalommal biztosítja a szolgáltatást, de béreljünk üzletet. Megpróbáltuk, nem sikerült. Most majd így, a szolgáltatóház keretében megoldjuk. Most két nő, egy férfi fodrászunk van. Csúcsidőszakban, ha három-négy lakodalom van egyszerre, akkor kevés.

És hát él itt a hagyomány:

A mestergerendás szobában: Prohászka Istvánné

Karádi hímzés: a tű sosem pihen Strangli Jánosné kezében (Kabáczy Szilárd felvételei)

kicsinosodni lakodalomra, búcsúra.

Ahol lakodalom van, ott gyermek is van — mondom —, s láttam a falu közepén a vidám óvodát.

— Igen, érdemes odapillantani. És ott van mellette a Május 1. Ruhagyár üzeme. Két-száz munkást, elsősorban munkánőt foglalkoztatnak ott. Sokaknak nem kell eljární, más-hol kereset után nézni... Mostanában érkezőink is vannak. Fiatal családok költöznek hozzánk, jönnek a tsz-be. Korszerű nagyüzem, például a szövetkezet sertéskombinátja.

S jegyzem, hogy ennyi és annyi ezer sertést „állítanak elő”, adnak az országnak, és főlrom magamnak: kombinát lett az egykori kondából...

Az igazgatási főelőadó a népesség mozgásának, a lélekszámváltozásoknak legfőbb tudója, nyilvántartója.

— Fogyott a lakosság. 1981-ben százal csökkent a lélekszám. Aztán „fölfutott” egy kicsit a lakosság száma. Elég sok a beköltöző, most több a születettek száma, mint az elhaltaké. Összesen? Kétezernégyszáz lélek — ez Karád.

Kétezernégyszáz lélek: a múltját megőrző falu, az élő Karád legnagyobb kincse.

Vincze István

SOMOGYI NÉPLAP

1982 AUG 2. 01

745

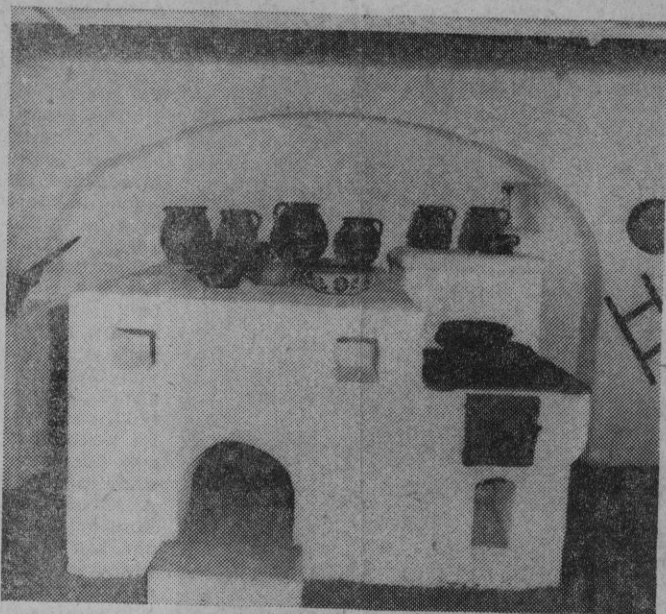

Emlékező ház

Hímzés — teherben

Dombra kapaszkodunk, hosszú völgyről leereszkedve. Kilométereket rohog az autó anélkül, hogy a motor használna. Koppány völgyében járunk. Andocsnál az út balra fordul, így érünk Karádra. Az általános iskola falán két tábla emlékeztet arra, hogy 1881-től csaknem egy esztendeig itt tanított *Gárdonyi Géza*, s ki ne hallott volna arról, hogy *Kodály Zoltán*, akinek századik születésnapját ebben az évben ünnepeljük, szintén megfordult e faluban és 1934-ben jelentette meg híres gyűjteményét, a Karádi nótákat.

A kétezer-háromszáz lelkes községet *Kovacsik Lajos* tanácselnök mutatta be. Kévs község mondhatja el magáról, hogy lakosai otthoni munkahelyükön is megtalálják számításukat, alig tiz-tizenkét ember keresi máshol a kenyerét. A termelőszövetkezetben, s a Május 1. Ruhagyár karádi telepén, az áfesz papír- és műanyagüzemében foglalkoztatják a falu lakóinak zömét. A Koppány völgyéből is sokan áramoltak

hesse be a múzeum. A tájház két szobából és egy füstökonyhából áll.

— Karádon érdemes volt még gyűjteni 1982-ben is?

— Csodálatos régi bútorokat találtam, sokszor siralmas körülmények között. A ládából szinte kimeríthetetlen a választék. Intarziás ládát is megláttam, meg-

gére. Gyűjteni kezdte ezeket a munkákat, majd gondoskodott kötetben való kiadásukról is. Neki köszönhető, hogy nem halt ki a karádi hímzés.

Érdekességként jegyezhetjük meg: ritkán készítettek maguknak hímzést a karádi asszonyok, annál inkább tö-

... új utat építenek, a csaknem kétmillió forintból egy millió-hatszáz ezer forintot a község áldoz a jobb közlekedésre. Készül a művelődési ház felújításának a terve is, erre hat-hétmillió forintot költenek. 1983-ban szolgáltatóházzal gazdagodik a község.

— Milyen szerepet szánnak az új tájháznak? — kérdeztem Kovacsik Lajostól.

— Hagyományainkra büszkék vagyunk; sokan összefogtak a faluban, hogy minél szebben rendezzük be a gyűjteményt.

A hivatali helyiségben az asztalon előttünk egy tucait hímzés.

— Ezeket most hozták az asszonyok, hogy a tájháznak ajándékozzák — mutat rájuk a tanácselnök. — *Herk Mihály* nyugdíjas pedagógusunk is a múzeumnak ajánlotta föl értékes gyűjteményét. Miska bácsi a község történetét írja. A tájházat átadtuk a Somogy megyei Múzeumok Igazgatóságának, ők rendezték be. Az idegenforgalomra is számítunk, hiszen a Balatontól mindössze tízenhét kilométerre vagyunk.

A tanácsházzal szemben vásároltak egy parasztházat. Sokat kutatott a faluban *Lantosné dr. Imre Mária* is, a pécsi múzeum néprajzosa, aki a padlásról, múzeumi gyűjteményből „fölbresztett” tárgyaknak otthont adott.

— Előrebocsátom, nem a leghszerencésebb házra esett a helyi tanács választása, amikor úgy határoztak, hogy tájháznak megvásárolják ezt a portát. Vannak ennél sokkal szebbek, nagyobbak is. Nagyon hiányzik a gazdasági udvar és egy ilyen épüleategyüttes.

Egyébként hagyományos parasztházban járunk, a műemlékvédelem tette rendbe, hogy tájháznak rendez-

... minél csinosabban járjanak. A tájház — pontosabban: falumúzeum — a századfordulói Karádot mutatja be a látogatóknak. A községben szép számban található iparosok sokféle termékkel ellátták a lakosságot, voltak itt fazekasok, takácsok, s különösen szép kályhákat készítettek. Egy ilyen szemes kályha is látható a „szép szobában”, amely arról árulkodik, hogy Andocs sincs messze Karádtól...

— Karádról a legtöbb embernek a sajátos hímzés jut eszébe. Itt is szép számban látni. Talán a legértékesebb része ez a kiállításnak.

— A szomszédos községekben is elterjedt a fehér hímzés, de a karádi mindtől különbözik. Itt gazdagabban variálták a díszítést, mint bárhol máshol. A harmincas években itt élt *Tautner Ilona*, aki fölfigyelt a karádi hímzés szépségére, jelentősé-

minél csinosabban járjanak. A tájház — pontosabban: falumúzeum — a századfordulói Karádot mutatja be a látogatóknak. A községben szép számban található iparosok sokféle termékkel ellátták a lakosságot, voltak itt fazekasok, takácsok, s különösen szép kályhákat készítettek. Egy ilyen szemes kályha is látható a „szép szobában”, amely arról árulkodik, hogy Andocs sincs messze Karádtól...

A tájházat az új kenyér ünnepe alkalmából avatják föl.

Horányi Barna